
Catalunya, origen de l'esgrima moderna

Autor:

Data de publicació: 05-12-2013

L'erudit del s.XVII Du Cange va dir, segons Voltaire..: "..El monument més antic dels duels ordenats pels reis és la llei de Gondebaud le Bourguignon. La mateixa jurisprudència que es va establir més tard al llarg de tot l'Occident: L'antiga LLEI CATALANA.." La federació espanyola diu que l'esgrima moderna va començar a Espanya amb el tractat del mestre d'esgrima Jayme Pons de Perpinyà (1474) hi ha manuscrits en llatí del s.xv: Un mestre florentí deixeble a Mallorca.

L'erudit del s.XVII Du Cange va dir, segons Voltaire..: "..El monument més antic dels duels ordenats pels reis és la llei de Gondebaud le Bourguignon. La mateixa jurisprudència que es va establir més tard al llarg de tot l'Occident: L'antiga LLEI CATALANA.." La federació espanyola diu que l'esgrima moderna va començar a Espanya amb el tractat del mestre d'esgrima Jayme Pons de Perpinyà (1474) hi ha manuscrits en llatí del s.xv: Un mestre florentí deixeble a Mallorca.

La esgrima renacentista: «Las Destrezas»

1. Destreza Común : el comienzo

1464 Miquelot de Prades
1474 Jayme Pons (Perpiñán)
1474 Pedro de la Torre
1532 Francisco Román

2. Destreza Verdadera : el perfeccionamiento

1582 Jerónimo de Carranza
1600 Luís Pacheco de Narváez

L'esgrima és l'únic esport olímpic amb orígens catalans. De fet, en els antecedents de l'esgrima com a esport hi ha influències catalanes en les diferents etapes. El 1474, el català Jaume Ponç, va editar el primer tractat d'esgrima conegut arreu del món i que, juntament amb les obres contemporànies de Pere Torres i Diego de Valera, i d'altres de posteriors, van posicionar Espanya al capdavant de la teorització de l'esgrima fins el segle XVI. Els segles XVII i XVIII presenten una marcada influència de les escoles italiana i francesa.

El segle XIX és l'etapa en què apareix l'esport modern com a símbol de modernitat per a la burgesia, un esport que és importat pels viatgers catalans a excepció de l'esgrima, practicada a Catalunya com a d'altres països europeus. A mitjans del segle XIX ja es coneix l'existència a Barcelona de diferents mestres d'esgrima, i una de les sales d'esgrima més importants de l'època era la del famós Gimnàs Solé, que fou un dels clubs fundadors de la Federació Catalana d'Esgrima el 4 de maig del 1922.

TRADUCCIÓ D'UN ESCRIT DE GABRIEL LLOMPART

Fins ara es coneixia, crec, a Mallorca la presència d'un mestre d'esgrima de Joan I, jueu, anomenat Bells hom. Entre els documents que publiquem figuren els de diversos aprenents de professió desconeguda. Així Francesc Portell, barceloní, entra d'aprenent, per un any i mig el 2 febrer 1418 de Benedetto da Firenze, anomenat "mestre d'esgrima

d'espasa de dues mans », després Nicola de Alemanya el 23 del mateix entra també com a aprenent pel mateix període de temps i això en les condicions generals en que els contractes d'aprenentatge de tots els oficis de regeixen en el Regne de Mallorca.

El català sabia manejar «espasa i broquer »; l'alemany era llec en totes les matèries. Abdós es mostren disposats a aprendre totes les branques de l'art de l'esgrima que el mestre professa (docs. 2, 3). És evident que el mestre florentí, acabat d'arribar a l'illa, es decideix a posar escola: d'aquí que contracti al català que l'ensenyarà, es comprèn, el que ja sap al mateix temps que aprèn les noves armes. Llavors repartirà el que guanyi a parts iguals amb seu mestre. En el cas de l'alemany com aquest no sap encara res haurà d'aprendre des de baix amb el que la paga es fixa per al final en 10 florins, més dos parells de espases corrents, dues de dues mans i dos escuts (broquers).

La presència de mestres d'esgrima des de temps immemorial la podem presumir a Mallorca des del moment en que entre els conjurats de 1345 a favor de Jaume III -el metge Joan de Cremona, el noble Pere de Puigdorfil- tenien en els seus domicilis cada un «una espasa de esgrima». De l'últim dels documents que fem públics es dedueix que aquests pertanyen en la seva majoria al gremi d'artesans. En efecte a la segona acta d'examen que publiquem (doc. 5) de 1509 trobem Joan Nacre, blanquer, Pere Roig, courer, Antoni Salvador, Texidor de llana, Joan Batlle, pellicer, Joan Serra, ferrer, tots ells mestres d'esgrima.

El seu prepòsit era en aquell temps el pintor Miquel Frau, del qual n'he trobat l'inventari personal, en morir el 1528, en què figuraven «dues spases d'una ma de mostrar de sgrime i dos broquers », « una spasa de tall » i « una ballesta ab ses gaffes »; «Fina dreta la que tindria el nostre home! ... Aquest document és una acta acreditada davant notari de l'examen verificat per un ferrer, Jaume Costa, el qual desitja ser aprovat de «mestre d'espasa i de broquer ». L'acte realitzat davant els mestres abans esmentats i uns cinquanta testimonis va tenir lloc en el local de l'escola d'esgrima, vulgo la Sarnadoria de la ciutat de Mallorca. Van actuar com a examinadors quatre mestres d'entre els esmentats. Va figurar com a «pare» J. Batlle i com a «padrí» J. Nacre.

Molt més interès revesteix el document anterior (doc. 4) que es remunta a 1466. Segons el mateix el diumenge 27 d'abril-temps de primavera gentil- es va congregar al pati central del castell de l'Almudaina una multitud de persones presidides per les primeres autoritats del Regne, el lloctinent general Vidal de Casteldoriz, els tres jurats Rafel Ferrer, Pere de Veri i Simó des Camps; Lluís Humbert, batlle de la ciutat, Joan Armadans, cavaller, advocat fiscal; Guillem de Puigdorfil, lloctinent del batllia, diversos distingits cavallers i ciutadans d'altres famílies de la ciutat, del llinatge dels Blanes, Sureda, Roig i Espanyol, i per fi alguns artesans, la categoria sobrepassa de moment nostres coneixements, a més dels mestres d'armes, prepòsit i llicenciats següents: Jaume Dalmau, Antoni Torres, Galceran Bonnín, Palau, Bartomeu Huguet (prepòsit), tots ells naturals de l'illa a més de Bartomeu Vilardell de Castelló d'Empúries, Gaspar Giralt, valencià, Guillem Ballester, Francesco Italià (prepòsit) i Antoni Roig.

En presència dels esmentats assistents es trobava el notari Jordi Pastor, que va ser pregat, pel examinant Arnau de Castellbò, d'origen francès, ciutadà de Mallorca, que prendrà acta de l'examen el qual es va realitzar en les disciplines de spasa, broquer, spasa de dues mans, Llança, punyal i dall pels mestres abans esmentats, sent-li després col.locat

sobre el cap el birret acreditatiu del magisteri assolit.

L'examinand reconeix haver fet les seves pràctiques amb els mestres Jaume Pons de Perpinyà, autor pel que sembla d'un tractat de esgrima, i de Gabriel Esverd, pel que sembla fora de l'illa-i figures a les quals sembla dedica especial relleu el document-i després a ella li van ensenyar de llança Antoni Torres, d'espasa de dues mans Galceran Bonnín i de punyal i daga (dalla) Gaspar Girat.

Resulta interessant l'interrogatori inicial, tret de la pedrera de la tradició en el que se li demana per la raó que vulgui prendre el grau de mestre de les armes. La resposta és: J"o vull pendre el grau de mestre de les armes per mantenir la fe catholica och i, si necessari era, morir per ella".

L'ideal cavalleresc impregnat del sentit religiós de l'existència aflora en la resposta que és evidentment una rutina d'escola, però també és rutina-i significativa- el rebrot dels rosers a la primavera. Valgui la semblança ... La conseqüència lògica és que no pugui utilitzar els seus coneixements per ensenyar a infidels, ni danyar els cristians, i es recorda en el text.

Interessa ressaltar aquí la presència d'un personatge curiós en l'examen celebrat amb tanta brillantor i aparell. El notari ho esmenta dues vegades i la segona ho subratlla. Això vol dir que va haver de jugar especial paper, bé organitzant, bé assentint, amb la seva autoritat i prestigi l'acte que es celebrava. Es tracta de l'humanista local Ferrando Valentí († 1476), que sembla que va estudiar a Itàlia amb Leonardo Bruni d'Arezzo i va traduir les Paradoxes de Ciceró. D'ell coneixíem la vessant renaixent, amb una curiosa simbiosi de cristianisme i paganisme; ara resulta a més més que el nostre autor era, com els antics herois que feia renéixer en els seus escrits i en els mateixos noms dels seus fills, expert en tota mena d'armes (in omni armorum generi perit).

L'assertió del document de que l'esmentat humanista apareix en primer pla (in omnibus intervenientibus) és fosca però suficient perquè entenguem que la seva cultura humanista, entroncada fortament amb el medievalisme patri, el movia a subratllar l'aliança de les armes i les lletres. La presència del "grotesco" amb motiu de les armes clàssiques del Renaixement queda, si cal, una vegada més amb aquest episodi, justificada. On ensenyaria després de rebre el seva flamant grau el nou mestre d'esgrima? Ho deixem novament emplaçat a la recerca de més protocols insulars.

Història

L'esport de l'esgrima sorgí de l'adaptació als temps moderns d'una antiga forma de lleure d'origen militar. El segle XVI aparegué la Rapiere, una espasa d'origen espanyol, de fulla llarga i fina. El segle XVII aparegué el floret francès i s'inicià l'estudi de l'esgrima a les diferents acadèmies d'Europa. És a partir d'aquest moment que apareix la figura del Mestre d'esgrima i les diferents escoles, italiana, francesa i espanyola. No fou fins l'aparició de les armes de foc i conseqüentment la decadència de les armes blanques per a la guerra, que cap a finals de segle XIX l'esgrima esdevingué una pràctica esportiva. A nivell internacional, aquest esport ja fou olímpic el 1896, tot i que no fou plenament reglamentat per la Federació Internacional fins el 1914.

A Catalunya, l'escola d'esgrima més antiga documentada era la que al segle XVI es trobava just darrere de la Taula de Canvi, entre els carrers Ciutat, Jaume I i Hèrcules, a Barcelona. Al cap dels anys, fou absorbida per l'Escola Militar. A finals del segle XIX, l'esgrima passà a practicar-se als gimnasos i a alguns clubs d'elit.[1][2][3] En aquest sentit podem destacar la Sala d'Armes del Círculo Ecuestre (que ja existia el 1876), amb el professor d'esgrima francès Emmanuel

Vassal i continuat per també francès Pierre Cuxac; el gimnàs Solé (1878), el Casino Militar (1880) i l'Ateneu Barcelonès (1894), tots tres dirigits pel català Josep Bea, considerat el principal impulsor d'aquest esport al país,[4] la Sala d'Armes del Círculo Militar del Ejército y de la Armada, del francès Felix Lyon; l'Sportmen's Club (1904), la Sala d'Armes del Tiro Nacional de Pau Palau; el Cercle del Liceu; o els gimnasos Sala Grau (del professor Joan Baptista Grau situada al mateix gimnàs Solé), Mèdic (d'Eduard Aleccion),[5] Tolosa (d'Eusebi Garcia), Bricall (de Josep Rosanes)[6] o el de Federico González.

L'any 1905 es disputà el Torneig Internacional d'Esgrima amb la participació dels millors mestres d'armes europeus del moment.[7] El 5 de desembre de 1913 es creà l'Associació d'Esgrima Barcelonesa, primer organisme federatiu d'aquest esport, que el 6 de maig de 1914 esdevingué Reial Associació d'Esgrima Barcelonesa. El primer president fou Francesc de Moxó i Sentmenat. Aquesta associació s'encarregava, entre d'altres, d'organitzar els Campionats d'Espanya, en no existir cap associació estatal.

El 4 de maig de 1922 es fundà la Federació d'Esgrima de Catalunya per les entitats Ateneu Barcelonès, Círculo Militar del Ejército y de la Armada", Gimnàs Solé i Tiro Nacional. En fou primer president Antoni Bordas. Aquesta ingressà a la Confederació Esportiva de Catalunya el mateix 1922 i a la Unió de Federacions Esportives Catalanes el 1934.

L'any 1977 es fundà la Sala d'Armes Montjuïc (S.A.M.), el club més important de Catalunya en l'actualitat, tant pel nombre de socis com pels resultats esportius. Altres clubs actuals són el Club d'Esgrima Amposta (1994), l'Escola Hongaresa d'Esgrima o el Club d'Esgrima Ciutat de Terrassa (2004).

Tiradors destacats
Dècada de 1920

Fèlix de Pomés i Soler
Frederic Guillen i Iglesias
Jaume Melà i Oms

Dècada de 1960

Pilar Tosat i Martí
Carme Valls i Arquerons

Dècada de 1970

Miquel Roca i Carbonell
Rafael Pou i Feliu

Dècada de 1980

Miquel Ojeda i Ciurana
Joan Josep Cucala i Puig
Beatriz Giró i Godó
Xavier Iglesias i Reig
Xavier Padilla i Pujol

Dècada de 1990

Cèsar González i Llorens
Montserrat Esquerdo i López
Mònica Moro i Mesa
Alícia Roig i Jodar
Blanca Anguera i Blanch

Dècada de 2000

Fernando Medina i Martínez
Marc Font i Dimas
Laia Vila i Vilajuana
Aïna Rovira i Boix
Melodie Tacbas i Tubón
Mª Rosa Viñas i Racionero

Referències

<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1911/03/20/pagina-8/33347171/pdf.html>
<http://hemeroteca.elmundodeportivo.es/preview/2005/12/24/pagina-5/1374014/pdf.html>
<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1901/02/18/pagina-3/33387354/pdf.html>
<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1888/05/23/pagina-5/33378509/pdf.html>
<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1895/03/25/pagina-1/33414236/pdf.html>
<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1901/02/18/pagina-4/34653910/pdf.html>
<http://hemeroteca.lavanguardia.es/preview/1905/06/01/pagina-3/33378649/pdf.html>

Enllaços externs

Federació Catalana

Bibliografia

100 anys d'esport català. Diari Avui. Albert Suñé i Ysamat i Josep Porter i Moix.